

Смиља Аврамов: ГЕНОЦИД У ЈУГОСЛАВИЈИ У СВЈЕТЛОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА, Београд 1992, стр. 532.

Проф. др Смиља Аврамов је довољно позната у научној јавности преко својих запажених студија из области међународног права. Најновијом студијом о *Геноциду у Југославији у свјетлости међународног права* она је задужила и друштво и науку, јер је управо ова димензија геноцида у Југославији II свјетског рата, — била занемарена и запостављена.

О овој деликатној теми и интересантном раду говорићу као историчар јер ми је то струка. Ако се геноцид и посебно злочин посматрају кроз историју, поставља се питање: да ли је зло уробоено човјеку или се оно стиче. Први злочин је учинио, по Библији, Авел — када је убио Каина. Познат је случај везан за историју старе Троје и истребљења њеног становништва. Врхунац републиканског Рима био је такође геноцидан. До нашег времена су допрле ријечи које је тако упорно изговарао римски војсковођа: У осталом, сматрам да Картагину треба разорити. Понављао их је у свакој прилици — било да је тема рат или нека друга, која нема везе с радом. И заиста стару Картагину су преорали римски војници, а становнике овога древнога гра-

да су поубијали и продали као робове. Вјерски ратови у Средњем вијеку су такође у основи геноцидни Инквизиција је уништавала на најсуровији начин — на десетине хиљада недужних људи. Како идемо к нашој цивилизацији — број тако убијених људи се умножавао геометријском прогресијом.

Геноцид је, на жалост, обиљежио и новије вријеме. Геноцидом је обиљежен и наш — XX вијек. Најстрашнијим од свих геноцида. Њемачки нацисти су га припремали дуго и систематски. На удару су били прво комунисти и сви демократски одређени слојеви друштва који су пружали отпор тзв. новом поретку, у првом реду Јевреји, Срби, Роми. Они су били стављени ван закона и били су изложени систематском физичком уништењу. У вријеме добро организованог рација и других препада, људи су били убијани на лицу мјеста или одвођени у затворе и логоре — гдје их је чекала иста судбина. Европа из времена Хитлера имала је позната људска мучилишта Дахау, Матхаузен, Аушвиц. Али по параноичности злочина Јасеновац је био изнад њих. Он је трагични израз усташког

геноцида у рату 1941 — 1945. године.

Један од најпознатијих зликоваца Макс Лубуркић хвалио се да су само у 1942. години усташе „овдје у Јасеновцу поклали више људи него Османлијско царство — за цијело вријеме своје владавине у Европи“.

Од усташког геноцида нијесу били поштебени ни други народи. На удару су устари били сви вјерски и идеолошки противници такозване НДХ и њених начела.

Дуго се ћутало о усташком геноциду код нас. Просто је несхватљива била та завјера ћутања. Бољи увид у литературу открива и још неке нејасноће. Одмах након ослобођења 1945. године објављивана су сјећања малог броја преживјелих. Било је и неких малих публикација или боље рећи — брошуре. У хронолошком смислу покривено је са тиме вријеме од само неколико година послјије ослобођења а затим настаје ћутање које је несхватљиво дуго трајало — до прије седам, осам година. Међу писцима о усташком геноциду у II свјетском рату, запажамо — да нема наших колега из Хрватске. Логично је питање а зашто је то тако. Утисак је да се усташки злочин геноцида поистовјећивао са хрватским народом. И посебно са хрватском интелигенцијом. Из ове констатације слиједи друго питање. Ко је наметнуо такав осјећај. Без сумње наметнули су га они који су хтјели да разводне одговорност за усташки злочин геноцида над Србима, Циганима и Јеврејима извршеном у II свјетском рату, у смислу: *ако смо сви криви — онда нико није крив*.

Такозвана НДХ од свога настајања 10. априла 1941. спроводи геноцидну политику противу српског народа који је дијелом требао бити протјеран, покрштен или сасвим уништен. Та политика је перфидно спровођена. Имала је бити саставни дио правног система такозване НДХ. Намјера је била јасна, представити свијету НДХ као

правну државу. Све што се у њој дешава укључујући и геноцид има основу у усташком праву. Другим ријечима — прије него што су непоћудни стављени под нож били су стављени ван свих закона. Само ради примјера наводимо пар правних аката: Законска одредба за одбрану народа и државе види Хрватску као државу само и једино хрватског народа; сви остали народи су укинати. Одлука о обиљежавању жутом траком Јевреја и бијелом Срба. Законска одредба о прекрштавању Срба у Католике; налог о исељавању Срба у Србију; налог за хапшење и отпремање у конц. логоре — Срба, Јевреја и Цигана и тд. Када је читав прогресивни свијет осудио оваква недјела младе усташке државе, усташке власти су покушале да овај нечувени злочин припишу наводно „дивљим“ појединцима и групама а не држави. У томе наравно нису успјели па је тзв. НДХ остала као неизбрисива мрља у историји Хрватске. Рузвелт је нпр. због Јасеновца и усташког геноцида 1941. године — био више склон да 1945. године подржи идеју о великој Србији него да обнавља Југославију.

Сталне импулсе усташком геноциду давао је Ватикан, што је посебно акцентирано у овој књизи. Он је од Хрватске хтио да створи искључиво послушну католичку државу. Бројна документа говоре да је завладао страх „да ће хрватски народ нестати, претвориће се у Југословене ако ми то не спријечимо“. „Вјера која нас је дијелила од Срба — нестaje. Ње више нема. У школама их уче да смо ми и Срби један народ. Они се међусобно жене. Разлике се губе, нестају. Срби и Хрвати ће се стопити, претворити у један народ“.

На крају желим да кажем и ово: Хтјели ми то или не, неизбјежно се намећу паралеле — 1941 и 1991. године.

Када су усташе 1941. године створиле помоћу њемачких нациста своју тзв. НДХ — прво су српском

народу укинули његово писмо, затим језик, право на своје име и многа друга права. Затим су уследила покрштавања, исељавања, масовна убијања. Зар се то и сада не понавља.

Када су усташе 1941. године кренуле у крвави поход противу Срба имали су у виду идеологију која је Србе квалификовала као људе „замусане главе“ и „дроњаве обуће“, „накота за сјекиру“ народа који је по Хрватској ширио „смрад своје расе“. Срби, по овима нису ни Словени. И сада 1991/1992. године људи истог помраченог разума и искривљене свијести снабдијевају масмедије истим оцјенама и квалификацијама. И опет то раде уз обилату помоћ Ватикана.

Ватикан је последњи признао Југославију као нову државу 1918. али је зато први признао Хитлера и сада сецесију Хрватске и Словеније. Ријеч је, дакле, о злочину у поврату, како би правници рекли. Уствари ријеч је о континуитету геноцида који се храни сам собом и јача властитом употребом.

Са овом књигом разбија се медијска блокада када је ријеч о геноциду у II свјетском рату, али и у овом данашњем. Јер њен аутор није политичка личност, већ признати и познати научни радник. Вјерујем да ће књига брзо и лако наћи пут до библиотека, посебно ћачких и студентских. То је најљепше признање њеном аутору проф. др Смиљи Аврамов.

Зоран Лакић